

МАРИН БОТУНСКИ СЪЛЗА ЗА ЦОНКА

chitanka.info

Не само от лудия февруарски скреж, от разбеснелите се вихри и коси ветрове, е студено в моята стая. В такъв ден остро прозвъня телефонът и в пукота на слушалката се провря зловещата новина, че я няма вече между живите поетесата Цонка Илиева.

Много студ се насъбра в последните години в моята стая. Запрелиствах стари ръкописи и вестници, погледът задълго се задържа на броя на в. „Отечествен зов“ от 23 май 1979 година. От малката снимка ме гледат тъжните и дълбоки езерца на Цонка, гледат ме и нещо ме питат, а аз стоя стихнал и безмълвен във февруарския студ. Какво и на кого да го кажа? Къде да изпратя посланието си?... И още по-студено става. Студът, от който никога не съм треперел, гложде очите ми, врязва се в гърдите, и аз съм само един много уморен човек, който кой знае защо си спомня думите на Йордан Радичков, казани във влажна врачанска привечер след непредпазлива реплика на приятели:

— Има една руска песен, в която се казва: Ходи ми се не знам къде, прави ми се не знам какво...

Под снимката на Цонка, със слънце в косата и тъга в погледа, се редят думите на стихотворението „Монолог“:

*Аз зла съм.
Зла.
Но взрете се в очите ми.
Тъй много мъртви чакат ме по здрач.
Те всяка нощ от братските могили
сечат във чувствата ми всеки плач.*

И изповядала се в своята искрена преданост, лесно наранимата душа и мисъл на поетесата се самозаклева:

*Изправяй се —
по-твърда от скалите,
по-вярна и родилна от борба.
Целувай, мри,
задъхана от истини.
Обичай като слънцето —*

*без пристан.
Глава чупи, ала за връх да бъде —
нали затуй сме легнали в пръстта?
Аз зла съм.
Знам.
Но взрете се в очите ми —
там съдник ви е само любовта:
онази страшната,
неподелена,
едничка проверена
от смъртта.*

Онази страшната, неподелената... И вече проверена... Толкова неочаквано, толкова болезнено рано проверена...

Връщам се във времето назад. Когато от Елисейна прелитаха във Враца първите стихове на непознатата инженерка. Стиховете ѝ носеха и плахостта на началото, ала и една дълбока обич към света и човека, една задъхана топлина и добре осмислена човешка категоричност. Аз не я познавах тогава. Поетът Георги Бончев я откри и представи на читателите на вестник „Отечествен зов“. С времето гласът на Цонка Илиева ставаше по-ясен и по-художествен и тя лека-полека избистряше своя поглед към света.

„Слънчевата“, „златокосата“ поетеса „със житни плитки и очиметличини“ слезе в нашия град по моя покана, работи известно време в редакцията на окръжния вестник. Острите ѝ публицистични материали намираха жив отклик в сърцата на хилядите читатели. Взривният ѝ нрав, откровеността, прямотата ѝ бяха заразителни. Можеше да снее от машината току-що изписаната страница с репортаж за броя и веднага да постави чист лист и да зареди стихове на него. Защото тя никога не „измисляше“, не „пишеше“ стиховете си. Носеше дълго в себе си замисъла, зрееше той в горещите ѝ дни и луди нощи, и в един миг се изясняваха огнените връзки на думите, на художествените образи. Тогава Цонка Илиева вдигаше телефона и се обаждаше на неколцина приятели, на които вярваше и които ѝ вярваха, и рецитираше новороденото стихотворение.

*От утре ида —
в минало се вирам.
И — цялата предчувствие за плод —
аз тичам
вречена,
обречена
на този слънчево-тревожен небосвод-*

*Аз зная на безсъница цветята.
Аз зная на живота си цената!
От утре ида —
в минало се вирам.
И — цялата предчувствие за плод —
аз тичам
вречена,
обречена
на този слънчево-тревожен небосвод-*

*Аз зная на безсъница цветята.
Аз зная на живота си цената!*

Няма да забравя — беше излетял първия българин в Космоса, още очаквахме с тревога радиосъобщенията, а Цонка Илиева върху цигарена кутия пишеше стихове. По-късно, когато Георги Иванов гостува на Враца, на хилядния митинг на площад „Христо Ботев“ тя с любов рецитира посвещението си на българския космонавт. Беше хем радостна и щастлива, хем напрегнато съсредоточена.

Имаше и луди дни и вечери, с тревога се вглеждахме в тая й болезнена обремененост, търсехме — кой другарски и внимателно, кой началнически, кой островато — път за помощ. И още ненамерили го, още докато го търсехме, тя ни се надсмиваше в стих:

*Аз ще се полутам,
налудея...
Нося обич. Дълго ще живея!*

Търсехме път, а може би сме вървяли в обратна посока. Колко години стихосбирката ѝ лежа, непрочетена, в издателските чекмеджета! И колко много тежки, а колко малко добри думи са ѝ казани... А тя заслужаваше тъкмо обратното. Все се заглеждахме в чашката ѝ с кафе, в която тя доливаше и коняк. И с право се плашихме. Ала не забелязвахме ние, че в чашката с кафето и коняка е и отровата на тежката и лукава дума, и незачитането, и толкова неестествено трудното възлизане по българския литературен небосклон.

В папките с писма едно листче се вейна в тъжна привечер, писано на половинка кариран лист:

Мой скъпи Марине!
Прибирам се при родителите си.
За 10 дни ми пусни, моля те, отпуска от годишната полагаема.
Няма да се върна, по-точно не мога!
Не защото съм слаба!
Родих се на юг.
И там ще умра.
Оставам твоя приятелка:

(подпис)

Тогав се върна. Но после...

Като започна подготовката за издаването на тази книга поисках от Стефка Тотева, поетесата с която Цонка другаруваше във Враца, да изпрати каквото има при нея. Получих три стихотворения: „Дом“, „Аз ще се полутам...“, „Златна рибка“. И няколко реда към тях:

Ето, това са моите три песъчинки, останали от Цонка, от задъхания ѝ шепот, от синеоката усмивка, от отметнатия рус перчем на непослушната ѝ коса... Виждам я, пред очите ми е, чувам я, обичам я. Сестра ми Цонка, такава я чувствах тогава, такава си остана и сега.

Тя беше искрена и чиста. Беше ясна. Не бягаше от трудните въпроси. Обичаше да навлиза в мрачните дебри и излизаше винаги по най-вярната пътека. Болееше за всеки човек. И много... Най-малко болееше за себе си.

Цонка Илиева, „момичето, което никога със кукли не игра“, имаше огнена българска кръв. Привличаха я сините очи на Апостола. В единственото си стихотворение, отпечатано в алманах „Околчица“, тя караше „небето — камбана“ да удари:

*Сто пъти за тебе, горо,
майчице хайдушка.
И за първата ти свята
и последна пушка.*

*Сто пъти — за поп Матей,
бойното клепало.
И за оня, синеокия,
бесило изгряло.*

*Сто пъти — за тази тежка
дума в април пряма.
И за оня вечен огън:
„Сам съм. Други няма.“*

*Сто пъти — за двадесет песни,
двеста глави луди
в дните ни, с които Вола
сабя — съвест буди...*

Сто пъти, Цонке, камбаните на нашата съвест и човешка скръб удрят за теб.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.